

восточною и западною церковию // ТКДА.— 1867.— №6, 9; Попов А. Историко-лит. обзор древнерусск. полемических соч. против латинян (XI—XV вв.) — М., 1875; Павлов А. С. О соч., приписываемых Русскому митрополиту Георгию // Православное обозрение.— 1881.— Т. 1.

С. Бондар

ГІЛЯРОВ Олексій Микитович (08/20.12.1855—07.12.1938) — філософ, історик філософії, літературознавець. Народився в Москві у родині відомого публіциста і філософа М. П. Гілярова-Платонова. Закінчив IV Моск. гімназію (1876) та історико-філол. ф-т Моск. ун-ту (1880); був залишений при університетській каф. філософії для підготовки до професорського звання. Витримавши магістерський іспит (1884), був призначений на посаду приват-доц. Моск. ун-ту, читав курси з філософії Платона та Арістотеля, лекції з естетики, викладав рос. й давні мови в моск. гімназіях. 1887 р. посів філос. кафедру Ун-ту Св. Володимира в Києві, де впродовж 30 років працював як приват-доцент, екстраординарний (1892), ординарний (1894) і заслужений професор (1910). Магістр (1888) і доктор (1892) філософії. В ун-ті викладав історію філософії, психологію, логіку, педагогіку, курси “Вступ до філософії” та “Світла і радісна філософія”. Паралельно читав лекції (з 1906 р.) на Вищих жіночих курсах. Неодноразово перебував у наукових відрядженнях за кордоном (Берлін, Мюнхен, Париж, Лондон). Разом із М. Гротом, Л. Лопатіним, Вол. Соловйовим стояв біля витоків ж-лу “Вопросы философии и психологии”, заснованого в Москві 1889 р., брав активну багаторічну участь у діяльності Моск. психол. тов-ва. У повоєнні часи продовжував викладацьку діяльність, з початку 20-х рр. співробітничав з ВУАН. 09.03.1922 р. обраний дійсним академіком ВУАН по каф. філософії права. Наприкінці 1922 р. виступив ініціатором створення при цій каф. “Семінару з суспільствознавства” з трьома відділеннями — загальної соціальної філософії, соціальної психології, соціальної педагогіки. Семінар

(1925 р. перейменовано на Семінар соціальної філософії), що об'єднав під керівництвом Г. молодих науковців (В. Асмус, К. Перлін та ін.), відіграв значну роль у становленні філос. науки в Україні. Активна наукова діяльність у радянські часи не врятувала Г. від опали: зарахований наприкінці 20-х рр. до складу “ворожих елементів” ВУАН, зазнав прижиттєвого забуття. Помер у Києві. Поховання на Байковому кладовищі знищено.

До кола наукових інтересів Г. входили філософія, історія філософії, психологія, літературознавство, хімія. Студії мислителя у цих галузях підпорядковані ствердженню єдності духовного і матеріального начал у дусі конкретного ідеал-реалізму. Розроблене Г. у 90-ті рр. філос. учення — “синехологічний спиритуалізм” — ґрунтується на визнанні за першооснову духу як множинності, що перебуває в єдності; на розумінні духу і матерії як двох визначень однієї першооснови — всесвітньої свідомості; на тлумаченні Всесвіту як “одухотвореного організму”, живої системи, в якій “кожний член існує для цілого і ціле для кожного члена”. Розгорнутий на ґрунті платонізму, “синехологічний спиритуалізм” Г. належить до філос. традиції всеєдності. Близьке за змістом і метою з концепціями всеєдності, представленими в межах рос. реліг. філософії, вчення Г. вільне від містико-богословського змісту, яким проникнута метафізика Вол. Соловйова та його послідовників.

Виступаючи проти абсолютизації логіко-гносеологічної функції філософії і тлумачення останньої як науки про найперші засади й вищі істини, Г. стверджує розуміння філософії як світоглядного знання, яке задає людині систему життєвих цінностей, переконань і вчинків, гранично висловлює одвічне людське прагнення гармонії зі світом і “внутрішньої” єдності — єдності розуму, почуття і волі, що складають людську духовність. На такому розумінні ґрунтується історико-філос. концепція Г., що розглядає іст. рух філософії як відображення одвічного

Олексій Гіляров

пошуку людиною цілісного і злагодженого світогляду, здатного відновити її єдність зі світом і примирити “істину розуму” та “істину серця”. У багатьох його історико-філос. працях знаходиться обґрунтування й реалізацію культурологічний підхід до вивчення історії філософії, що розглядає історико-філос. процес через призму єдності особистісної, логічної і культурно-історичної детермінант розвитку філософії, сфокусованих у творчій філос. індивідуальності. Пов’язані з іменем Г. студії в галузі теорії і методології історії філософії, історико-філос. джерелознавства, античнознавства (зокрема, аналіз софістики як соціокультурного феномену та герменевтичне дослідження історико-філос. аспекту творчості Платона) стали вагомим внеском у розвиток вітчизняної історико-філос. науки. Гіляровська “школа” тлумачення філос. тексту, відзначена філологічною точністю, однаково уважним ставленням до творчої особистості та історико-культурного контексту, дослідницькою сумлінністю й широкою ерудицією цілком виразна в його учнів — *В. Зеньковського, Д. Чижевського, П. Блонського, В. Асмуса, Г. Якубаніса.*

Твори Г.: Платонизм как основание современного мировоззрения в связи с вопросом о задачах и судьбе философии.— М., 1887; Значение философии.— К., 1888 (укр. переклад у кн.: *Ткачук М.* Філософія світла і радості: Олексій Гіляров.— К., 1997); Греческие софисты, их мировоззрение и деятельность в связи с общей полит. и культурной историей Греции.— М., 1888; Источники о софистах. Платон как ист. свидетель. Опыт историко-филос. критики.— К., 1891; Гипнотизм по учению школы Шарко и Психол. школы.— К., 1894; Старые поэты в новых русск. переводах. Данте, Боккаччо, Ариост, Сервантес, Байрон. Критический очерк с точки зрения учения о поэзии как выражении вселенского логоса.— К., 1895; Синтез третичной триметил-этилен-молочной кислоты // Журнал Русск. физико-химического общ-ва.— М., 1897; Обзор филос. лит-ры за последние годы.— К., 1898; Что такое философия и что она может и чего не может дать.— К., 1899; Предсмертные мысли XIX века во Франции.— К., 1901; Что нужно читать, чтобы заниматься философией.— К., 1902; Введение в философию.— К., 1907; Пособие по истории новой философии. Лекции.— К., 1914; Руководство к изучению философии.— К., 1916; Философия в ее существе, значении и

истории: В 2 т. — К., 1918—1919; Схема истории философии в освещении ист. материализму // Записки социально-экономического відд. ВУАН.— К., 1926—27.— Т. 2 — 6; Розклад політ. та суспільних ідеалів (розділ з кн. “Предсмертні думки XIX ст. у Франції”) // Філософ. і соціол. думка.— 1990.— №6, 7.

Про нього див.: Радлов Э. Л. Русск. работы по истории греческой философии // ЖМНП.— 1890.— №4; Введенский А. И. Рец. на кн.: Гиляров А. Н. Источники о софистах. Платон как ист. свидетель // Ист. обозрение.— 1892.— Т. IV; Козлов А. А. Новейшее исследование о Платоне // ВФ и П.— 1892.— Кн. 11; Липицкий П. И. Речь о философии, произнесенная проф. философии А. Н. Гиляровым 16 янв. 1899 г. // ТКДА.— 1899.— Кн. 1; *Його ж.* Два конца. По поводу книги “Предсмертные мысли XIX в. во Франции” // ТКДА.— 1901.— №6; *Шпет Г. Г.* Рец. на кн.: Гиляров А. Н. Руководство к изучению философии // Мысль и слово.— 1922.— №1; *Блонский П. П.* Мои воспоминания.— М., 1971; *Пашкова А. А.* Филос. мысль в Киевском ун-те в дооктябрьский период // Филос. науки.— 1984.— №5; *Ткачук М. Л.* А. Н. Гиляров как историк философии: Автореф. дис. ... канд. филос. наук.— К., 1990; *Асмус В. Ф.* Философия в Киевском ун-те в 1914—1920 гг. (из воспоминаний студента) // ВФ.— 1990.— №8; *Ткачук М. Л.* Античнознавчі студії О. М. Гілярова // Київські обрії: історико-філос. нариси.— К., 1997; *Йі ж.* Філософія світла і радості: Олексій Гіляров.— К., 1997 (бібліогр. праць Г.— С. 142—145); *Йі ж.* Київська академічна філософія XIX — поч. XX ст.: методологічні проблеми дослідження.— К., 2000.

Бібліогр.: *Ткачук М.* Філософія світла і радості: Олексій Гіляров.— К., 1997.— С. 142—145.

М. Ткачук

ГОГОЦЬКИЙ Сильвестр Сильвестрович (05/17.01.1813—29.06/11.07.1889) — філософ, історик філософії. Народився у м. Кам’янці-Подільському в родині священика. Початкову освіту здобув під керівництвом батька — випускника КДА. Після закінчення місцевого духовного училища (1827) і семінарії (1833), де виявив надзвичайні здібності у навчанні, став студентом КДА (1833—37), слухав богословські курси арх. *Інокентія (І. Борисова)* і філос. лекції *І. Скворцова, В. Карнова, О. Новицького, Й. Міхневича.* Був залишений в академії викладачем польської мови. Після захисту магістерської дисертації “Критичний огляд вчення римської церкви про видиму главу церкви” здобув ступінь магістра

Сильвестр
Гогоцький